

Geography: is study of places and relationships between people and environment.

جوگرافيا: بریتیه له زانستی خویندنه وهی شوین له گه‌ل په یوهندی نیوان مروقه‌کان و ژینگه‌ی سروشتی.

Geographers: explore both the physical properties of earths surface and the human societies spread across it

جوگرافیناسه‌کان: هه‌وئی دۆزینه‌وهی هه‌ردوو تایبه‌تمه‌ندیه‌کانی سروشتی سه‌ر روی زه‌وی له‌گه‌ل کۆمه‌نگای مروقایه‌تی که له سه‌ری بلاو بونه‌وه بدۆزیته‌وه.

Geographers: also examine how human culture interacts with natural environment and the way that locations and places can have an impact on people.

جوگرافیناسه‌کان: وه‌هه‌روه‌ها ده‌کوئنه‌وه که چون که لتوری مروقه‌کان کاریگه‌ری هه‌یه له‌سه‌ر ژینگه‌ی سروشتی له‌گه‌ل شوینه‌کان و ناوچه‌کان چون کاریگه‌ریان هه‌یه له‌سه‌ر مروقه‌کان.

Geography: seeks to understand where things are found
why they are there and how they develop and change
over time what is else?

جوگرافيا: دهگه ريت بو تيگه يشتن له كوي شته كان دوزرانه وه وه بوچي له و شوينه يه
له گه ل چون گه شه دهكهن و دهگورين له تيپهر بووني كاتدا وه چي تر؟

Ancient geography

ميژووي جوگرافيا

The term geography comes to us from the ancient Greeks
who needed a word to describe the writings and maps
that were helping them make sense of the world in which
they lived.

وشه ي جوگرافيا بو نيمه دي له ايان يونانه كونه كانه وه كه پيوستيان به وشه يه ك بوو
بو وه سفكردي نوسينه كان و نه خشه كان كه يارمه تيان ده دان بو تيگه يشتن له و جيهانه ي
كه تيدا ده ژيان.

Greek

یونان

Geo=earth

Graphy=to write

Greeks developed an understanding of where their homeland was located in relation to other places what their own and other places were like and how people and environments were distributed.

These concerns have been central to geography ever since.

زهوی=Geo

بۆ نوسین=Graphy

یونانییهکان لهوه تیگه یشتن که نیشتیمانیان دهکه ویته کوپوه له گهل په یوه ندی له گهل

شوینهکانی دیکه چونه له گهل چون مرقه کان له گهل سروشت دابهش کراون

نهم کیشانه له ناوه راستی جوگرافیا بووه له و کاته وه

4

Middle age

چاخی ناوہراست

*-geography ceased to be major academic pursuit in Europe.

*-advances in geography were chiefly Made by scientists of the muslim world.

(Arabian peninsula and north Africa)

*-geographers of this Islamic golden age created the worlds first rectangular map based on a grid.

*-islamic scholars also applied their study of people and places to agriculture.

*جوگرافیا بووہ بہ دوا د اچونیکي گہ وری نہ کادیمپہ کان نہ نہ وروپا.

*پیشکھوتن باش کہ جوگرافیا کرا نہ لایان زانا موسوٹمانہ کان.

(نیمچہ دورگہی عہ رہبی و باکوری نہ فریقیا)

*جوگرافی ناسانی موسوٹمانانی نہم سہ ردمہ زیرینہ توانیان یہ کہم نہ خشہی جیہانی نہ شیوہی

لاکیشہی دروست بکہن نہ سہر بنہمای ہیئل.

*زانا موسوٹمانہ کان بہ ہمان شیوہ زانستہ کہ بیان کہ نہ سہر شوین و خہ لکی بوو نہ بواری

کشتوکال بہ کار ہیئا.

Chines participation

بەشدارى چىنيەكان

*-until about 1500 bc china was the most prosperous civilization on earth

*-the chines were scientifically advanced especially in the field of astronomy

*-Chines were the first to use compass for navigational purposes

*-تاۋەكو سالى ۱۵۰۰ يېش ئە داىكبوونى مەسىح چىن يېشكە وتوتىن شارستانى بوون ئە روى ئابوورى ئە ھەموو جىھان.

*-چىنيەكان يەكەم كەس بوون توانيان قىبلەنما بەكار بىنن بو ھۆكارى گەران.

Age of discovery

چاخی دۆزىنەۋە

*-through the 13th century travels of the Italian explorer marco polo Europeans learned about riches of china.

*-the period of time between yhe 15th and 17th centuries is known in the west as the age of exploration or age of discovery.

*-لە سەدەى ۱۳ گەشتەكانى دۆزەرەۋەى ئىتالى بە ناۋى ماركو پۆلو ئەۋرۈپپەكان زانىان سەبارەت بە دەۋلەمەندى چىنيەكان.

*-لەم كاتە ئە نيوان سەدەى ۱۵ و ۱۷ ناسراۋە ئەاليان والتانى خۆرناۋاۋە بە چاخی گەران يان چاخی دۆزىنەۋە.

Geography and exploring age

جوگرافيا و چاخی دۆزىنەۋە

*-the study of geography regained popularity in Europe

*-the invention of printing press in the mid 1400s helped spread

geographic knowledge by making maps

*-improvements in shipbuilding and navigation.

*-greatly improving the accuracy of maps.

*-greater geographic understanding allowed European powers to extend their global influence.

*- During age of discovery European nations established colonies around the world

***-زانستی جوگرافیا ناوبانگی به دهست هیناوه له نه وروپا.**

***-داهینانی چاپکردن له ناوه راستی ۱۴۰۰ یارمه تی دان بو بالو کردنه وهی زانیاری جوگرافی به دروست کردنی نه خشه.**

***-گه شهبان سهند له دروستکردنی که شتی و گهران بو دوزینه وه.**

***-به شیوه یه کی باش راستی و دروستی نه خشه کان گه شه ی کرد.**

***-تیگه یشتنیکی باشتر له جوگرافیا یارمه تی هیزه نه وروپیه کانی دا کاریگه ریان فراوانتر بکهن له سه ر جیهان.**

***-له سه دهی دوزینه وه ولاته نه وروپیه کان ولاته کانی جیهان داگیرکرد.**

Emergence of modern geography

دەرکەوتنى جوگرافىيە سەردەمىيە يان مۇدىرن

*-what distinguished geography is that it approaches the study of diverse topics in a particular way.

*-geography asks spatial questions.

*-how and why things are distributed.

*-how the interaction of different human and natural activities on earth's surface shape the characteristics of the world which we live in.

*-heart of geography

Where, why and how

*-ئەھەى جوگرافىيە جىيادەكاتەۋە ئەۋەيە كە نىزىك دەيىتەۋە ئە لىكۆلپىنەۋە ئە بابەتى ھەھە جۆر بە شىۋەيەكى تايىبەت.

*-جوگرافىيە پىرسىيەرى شۋىنى دەكا.

*-چۆن و بۆچى شتەكان دابەش بوونە.

*-چۆن جىياۋازى چالكى مەۋف و سەۋش كارىگەرى دەكەنە سەر روۋى زەۋى ۋە شىۋەى كارىكتەرى ئەم جىيەنە كە ئەسەرى دەژىن.

*-دلى جوگرافىيە

ئە كۆى، بۆ چى ئەگەل چۆن

Geography

2 branches

جوگرافیا

نقہ ۲

Physical geography

The natural environment is primary concern of physical geographers although many physical geographers also look at how humans have altered natural systems physical geographers study earths seasons, climate, atmosphere, soil, streams. landforms and oceans.

جوگرافیای سرورشی

ژینگہی سرورشی کی شہی سہرہ کیہ کہ جوگرافیہ ناسہ کانه کہ نہ سرورشت دہ کوننہ وہ ہہرچہ نندہ زوریک نہ جوگرافیہ ناسہ کان کہ نہ سرورشت دہ کوننہ وہ سہیری مروفاکانیش دہ کھن کہ چون گورانکاریان نہ سرورشت کردوہ جوگرافی ناسہ کان کہ نہ سرورشت دہ کوننہ وہ نہ و بابہ تانہ دہ کوننہ وہ وک و ہرزہ کان، کہ شوہہ وا، ناوہہ وا، خاک، جوگہ کان، شینوازی خاک نہ گہل دہریا و زہریاکان.

Some disciplines within physical geography

هه نديک له به شه کانی تر که له ناو جوگرافياي سروشتی هه يه

Include

- *-Geomorphology
- *-glaciology
- *-pedology
- *-hydrology
- *-climatology
- *-biogeography
- *-oceanogeography

*-نهم به شاننه له خو ده گری

*-جیومورفۆلۆجیا = شیبوازی خاک

*-گالیسیۆلۆجی = زانستی به فر

*-پیدۆلۆجی = زانستی خاک

*-هایدرۆلۆجی = زانستی ناو

*-کالیمه تلۆجی = زانستی کهش و ههوا

*-بایۆجیۆگرافی = زانستی سروشت = له رووهک و ناژهل دهکۆلیتهوه

*-ئۆشینجیۆگرافی = زانستی دهريا و زهريا

Main scops

Geomorphology

*-is study of landforms and the process that shape them

*-geomorphologists: investigate the nature and impact of wind ice, rivers, erosion, earthquakes, volcanos, living things, and other forces that shape and change the surface of the earth.

ئامانچە سەرەکیەکان

جیئومورفۆلۆجیا بریتیه ئە زانستی شییوازی خاک ئەگەل پرۆسەکان یان ھۆکارەکان کە شییوہی خاکە کە دروست دەکات.

*-جیئومورفۆلۆجی ناسەکان: دەکۆننەوہ ئە سروس تەگەل کاریگەرپەکانی وەک

با، بەفر، رووبارەکان، دامائین، بوومە ئەرزە، گرکانەکان، گیاندارەکان، ئەگەل ھێزەکانی دیکە کە شییوہی رووی زەوی دەگۆرن.

Glaciologist focus on the earths ice fields and their impact on planets climate.

*-glaciologist: documents the properties and distribution of glaciers and icebergs.

*-data collected by glaciologists has demonstrated the retreat of arctic and Antarctic ice in the past century.

بەفر ناسەكان=ئەو كەسانەى ئە بەفر دەكۆننەو

***-سەرنج دەخەنە سەر لىكۆلئىنەو ئە ژىنگە بەفرەكانى زەوى ئەگەل كارىگەريان ئەسەر كەش و
هەوا.**

***-بەفر ناسەكان تايبەتمەندى و دابەش بوونى بەفر و گەردە سەھۆلئويەكان دۆكۆمىنت دەكا.**

***-ئەو ئامار و داتايانە كە ئەاليان بەفر ناسەكانەو كۆكراوئەو دەريخستوو كە بەفرى
جەمسەرى باكور و جەمسەرى باشور كەمى كەردووە يان پاشە كشە ئە بەرامبەر سەدەكانى
رابردوودا.**

Pedologists

Pedologists study soil and how it is created, changed, and classified.

*-soil studies used by a variety of professions from farmers analyzing field to engineers investigating the suitability of different areas for building heavy structures.

زەۋى ناسەكان=ئەو كەسانەى ئە زەۋى دەكۆننەۋە

.زەۋى ناسەكان ئە خاك و چۆنئىيەتى دروستبۈۋى و گۆرانى ئەگەل پۆلئىنكردنىيان دەخوئىنن.

*-زانئارىيە خاكئىيەكان بەكار دئىت ئە لائىان كەسە شارەزاكان ئە بوارى جۆراو جۆر ۋەك جوتئارىەكان بۆ شىكردندۋەى پئىتى خاك ۋە ئە لائىان ئەندازئارىانەۋە بۆ ئىكۆلئىنەۋە بۆ گونجائى ناۋچە جئا جئاكان بۆ بئىادنائى بالەخانە ئان بئناسازى قورس.

Biogeography

جوگرافیای ژینگه

*-biogeographers study the impact of the environment on the distribution of plants and animals.

Biogeographers= نه و كه سانه‌ی كه نه جوگرافیای سروشت ده‌كۆلنه‌وه

زاناكانی جوگرافیای ژینگه نه کاریگه‌ریه‌كانی ژینگه نه‌سه‌ر دابه‌شبوونی رووه‌كه‌كان و گیانداره‌كان ده‌كۆلنه‌وه.

*-for example a biogeographer might document all the places in the world inhabited by a certain spider species and what those places have in common.

*-بۆ نموونه زانای جوگرافی ژینگه نه‌وانه‌یه زانیاری له‌باره‌ی یان دۆكۆمینت كردنی هه‌موو نه‌و ناوچانه‌ی جیهان كه جۆریك له جۆره‌كانی جالجالۆكه نیشته‌جی بووه وه نه‌و شوینانه له چی هاوبه‌شن.

Oceanogeography

جوگرافیای زه‌ریاكان

*-oceanogeography a related discipline of physical geography focuses on the creatures and environments of the worlds oceans.

*-جوگرافیای زهرياکان لایه نه کی په یوه ندى داره به جوگرافیای سروشتی که سه رنج ده خاته سه ر گیانله به ره کان و ژینگه ی ناو جیهانی زهرياکان.

Today oceanographers conduct research on impacts of water pollution track tsunamis design offshore oil rigs investigate under water eruptions of lava and study all types marine organism from toxic algae to friendly dolphins

له روژگاری نه مرودا زاناکانی جوگرافیای زهرياکان توپوژیننه وه نه جامده دن له باره ی کاریگه ری پیسبوونی زهرياکان، تو مارکردنی تسونامیه کان، دیزاینکردنی ده کی نه وتی ده ریای، لیکوئینه وه له ته قینه وه ی گرکانه کانی ژیر زهرياکان له گه ل خویندنی هه موو جوړه زینده وه ره زهريایه کان که له نه لچي ژهراویه کان بو دولفینه کان ده کوئنه وه.

Geographic techniques

ته کنیکه کانی جوگرافیا

Specialists in geographic techniques study the ways in which geographic processes can be analyzed and represented using different methods and technologies.

شاره زایانی ته کنیکی جوگرافی ریگایه کان ده خویننه وه که تیدا پرؤسه ی جوگرافی تیدا شیبکریته وه وه پیشکesh بکری به به کار هیئانی ریگا و ته کنه لوجیای جیاواز.

Mapmaking, or, cartography, is perhaps the most basic of geographic techniques.

دروستکردنی نه خشه، يان کارتوگرافي بریتیه له سادهترین تهکنیکهکانی جوگرافي.

Cartography has been instrumental to geography throughout the ages.

کارتوگرافيا زور گرینگ بووه بؤ جوگرافيا له نیوان هه موو چاخهکان.

Geographers looking at what above-earth cameras and sensors reveal are specialists in remote sensing.

جوگرافي ناسهکان سهیری کامیراکانی سهر زهوی دهکهن و ههستهوه رهکان دهريدهخن که پسيورن له ههستکردن به دوورهوه.

Pictures taken from space can be used to make maps monitor ice melt assess flood damage track oil spills predict weather or perform endless other functions.

نهو وینانهی له بوشای ناسمان گیراون به کاردیته بؤ دروستکردنی نه خشه و چاودیریکردنی توانهوهی به فرهکان دیاریکدن زیانهکانی لافاو دیاریکدن سهرچاوهی نهوت و پیشبینی کردنی کهش و ههوا يان جی به جی کردنی کرداره بی کوتایهکانی تر.

For example by comparing satellite photos taken from 1995 to 2007 scientists from u.s geological survey (USGS) discovered that the rate of coastal erosion along Alaska beaufort sea had doubled.

بۇ نموونە ئە رېڭاي بەراوردکردنى وىنە سەتەلايتىھکان گىراوہ ئە سالى ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۷ زانايان ئە (u.s geological survey) (USGS) دۆزبانەوہ کہ رېژەي راماليني کہنارى ئەگەل دەرياي بيفورت ئە ئەلاسکا بوہتە دوو ھىندە.

Every year from 2002 to 2007 about 45 feet per year of coast mostly icy permafrost vanished into the sea.

ھەموو ساليك ئە ۲۰۰۲ بۇ ۲۰۰۷ نزيكەي ۴۵ پى ئە کہناس بە زۆرى خاكي بەفراوي بزر دەبى بۇ ناو دەرياکان.

Computerized geography

جوگرافىاي بە کۆمپيوتەرکراو

Computerized systems that allow for precise calculations of how things are distributed and relate to one another have made the study of geographic information systems.

سىستەمە کۆمپيوتەرکراوہکان کہ رېڭە دەدات بۇ شىکرنەوہي ورد کہ چۆن شتەکان دابەش بوون وہ چۆن پەيوەندى ئە شتىکەوہ بۇ شتىكى تر ھەيە بووہ ھۆي دروست بوونى سىستەمى زانبارى جوگرافى (gis)

Gis an increasingly important speciality within geography.

گرینگی gis به بهره‌ده‌وام بوون له زیادبوونه له تاییه‌تمه‌ندیه‌کانی ناو جوگرافییه.

Geographic information systems are powerful databases that collect all types of information (maps, reports, statistics, satellite images, surveys, demographic data, and more) and link each piece of data to a geographic reference point such as geographic coordinates

سیستهمی زانیاری جوگرافی بنکەیه‌کی زانیاری به‌هیزه که هه‌موو جووره داتایه‌ک و زانیاریه‌ک کۆ ده‌کاته‌وه (نه‌خشه، راپۆرت، ئامار، وینه‌ی سه‌ته‌لایت، لیکۆئینه‌وه‌کان، داتای دیمۆگرافی، وه زیاتر) دوا‌ی به‌یه‌ک به‌ستنی ئه‌و پارچه داتایانه بو‌خالی سه‌رچاوه‌ی جوگرافی وه‌ک ته‌نسی جوگرافییا.

Environmental problems

كيشه ژينگه يه كان

Environmental problems are comprehensive their impact mainly are covering the globe

كيشه ژينگه يه كان گشتگيره كارىگه ريه كانى به شيويه يه كى سه ره كى هه موو جيهان ده گرت هه.

Air pollution, climate change, food wast, sea rise, and deforestation are examples of environmental problems

پيسبوونى هه وا، گۆرانى كەش و هه وا، به فيرۆدانى خواردن، به رز بوونه وهى ئاستى ده ريا، نه گهل نه ناوچونى دارستانه كان نه وانه نموونه ن له كيشه كانى ژينگه.

Environmental problems can have impacts on human animal and plants.

كيشه كانى ژينگه ده توانن كارىگه ر بن نه سه ر مروقه كان و ناژه نه كان و رووه كه كان.

Climate change

گۆرانی کهش و ههوا

Climate change also called global warming refers to the rise in average surface temperatures on earth and changes in patterns of weather.

گۆرانی کهش و ههوا ههروهها ناوبراوه به گهرمبوونی جیهان ئاماژه دهکات به بهرز بوونهوهی مامناوهندی پلهی گهرمی رووی زهوی لهگهڵ گۆرانکاربهکان له شیوازهکانی کهش و ههوا.

The atmospheric concentration of CO₂ did not rise above 300 parts per million between roughly 10000 years ago and 1900.

چربوونهوهی ئەتمۆسفیری له دوانه ئۆکسیدی کاربۆن بهرز نهبووه بۆ 300 پارچه له ملیۆنیک (ppm) له نیوان به نزیکه‌ی 10 ههزار ساڵ پێش ئیستا لهگهڵ ساڵی 1900.

Today it is at about 400 ppm

ئهم ریزهیه له ئەمڕۆدا به نزیکه‌ی 400 ppm (400 parts per million).

Climate change

1-greenhouse

2-global warming

گۆرانى كەش و ھەوا

۱-گەرمبوونى جیھانى

۲-گەرمبوونى جیھان

The earth's climate has changed throughout history just in last 650000 years there have been seven cycles of glacial advance and retreat.

كەش و ھەواى زەوى گۆرانكارى بەسەر داھاتوو بە دريژاي ميژوو تەنھا ٦٥٠ ھەزار سالى رابردوو ھوت سوورپى گەشەكردن و گەرانەوھى يان توانەوھى سەھۆلەكان بوو.

Climate change history

ميژووى گۆرانى كەش و ھەوا

About 7000 years ago marking the beginning of modern climate era ---- and of humane civilization has started.

نزيكەى ٧ ھەزار سال پيش ئيشتا دەستنيشانكردن بوو بۆ سەرھەندانى سەردەمى كەش و ھەواى مۆديرن يان سەردەميانە ----- لەگەل شارستانی مروّف دەستی پى کرد.

Most of these climate changes are attributed to very small variations in earth's orbit that changes the amount of solar energy our planets receives.

رېژىيەكى زۆرى ئەو گۆرانە كەش و ھەوايانە ھۆكۈرن بۆ بەشىكى بچوكى جياوازيەكان ناو خولگەى زەوى كە دەبىتتە ھۆى گۆرانى رېژەى وزە ئە تىشكى خۆر ھەسارەكەمان وەردەگرى.

Temperature rises

پلەى گەرمى بەرزەدەبىتتەوہ

The planet's average surface temperature has risen about 1,62 fahrenheit (0,9 degrees Celsius) since the late 19th century.

تېكرای پلەى گەرمى رووكەشى ھەسارەكە بەرزبۆتەوہ بە نزيكەى ۱،۶۲ فەھرەنايتى (۰،۹ سېلېزى) ئە كاتى كۆتايىبەكانى سەدەى ۱۹.

Most of the warming occurred in the past 35 years with the five warmest years on record taking place since 2010

زۆرى ئەو بەرزبۆنەوہى پلەى گەرمىيە ئە ۳۵ سالى رابردوو روويدا كە ۵ گەرمترین سال كە تۆمار كراوہ ئە كاتى ۲۰۱۰ ھوہ.

Temperature rises

پلهی گهرمی بهرزدهبیتهوه

Not only was 2016 the warmest year on record but eight of the 12 months that make up the year---- from January through September with the exception of June ----- were the warmest on record for those respective months.

نهک تهنها سالی ۲۰۱۶ گهرمترین سال بوو که تو مار کراوه بهلام ههشت له و دوازده مانگه که سائیک پیک دینن له کانونی دووهم تا ئهیلوول بریتیبوون له گهرمترین بوون لهسه ر ئه و مانگانهی که دیاری کراون.

The number of records high temperature events in the united states has been increasing while the number of record low temperature events has been decreasing since 1950.

ژمارهی تو مارهکانی رووداوهکانی پلهی گهرمی بهرز له ولاته یه کگرته وهکانی ئه مریکا زیاده کات له کاتیک ژمارهی تو مارهکانی رووداوهکانی نرمی پلهی گهرمی کهم دهبیتهوه له کاتی سالی ۱۹۵۰.

Causes of climate change

ھۆکارەکانی گۆرانى كەش و ھەوا

The current warming trend is of particular significance because most of it is extremely likely (greater than 95 percent probability) to be result of human activity since mid—20th century and proceeding at a rate that is underecedented over decades to millennia.

رەوتى گەرمبوونى ئىستا گرېنگىيەكى تايىبەتى ھەيە چونكە رېژەيەكى زۆرى بە دنىيى زۆرەوۋە(بە ئەگەرەوۋە ئە سەدا ۹۵ زياتر) چالاكيەكانى مرقۇف ھۆكارە بۇ ئەم بەرزبوونىيەوۋەيە ئە كاتى ناوۋەندى سەدەى ۲۰ كە بەردەوام بوون بە رېژەيەك كە بى وىنەيە ئە زياتر ئە دەيە يان ھەزارەھا سال.

The heat trapping nature of carbon dioxide and other gases was demonstrated in the mid 19th century.

سروشتى گەرمى گېركردن گازى دوانە ئۆكسىدى كاربۆن و گازەكانى تر نيشاندرە ئە ناوۋەراستى سەدەى ۱۹.

Ice cores drown from Greenland Antarctica and tropical mountain glaciers show that the earths climate responds to changes in greenhouse gas levels.

ناوکی سههۆل له گرین لاند ، نهنتارتیکا، لهگهڵ شاخه به فراویه کانی خوڤگه ی نیشانمان ددهن که کهش و ههوا ی زهوی کاردانهوهی دهبی بو گۆرانی ئاستی گاز.

Shrinking ice sheets

توانهوهی پههه ی سههۆل

Data from nasa gravity recovery and climate experiment show Greenland lost an average of 281 billion tons of ice per year between 1993 and 2016.

داتا له ناسا بو گه راندنهوهی تاقیکردنهوه کانی کهش و ههوا نیشانی داین که سالانه گرینلاند نزیکه ی ۲۸۱ ملیار تۆن به فر له دهست داوه له نیوان سائیه کانی ۱۹۹۳ تا ۲۰۱۶.

Antarctica lost about 119 billion tons during the same time period.

تهنتارتیکا نزیکه ی ۱۱۹ ملیار تۆن سههۆل له دهست دا له هه مان ماوه ی کات.

Glaciers are retreating almost everywhere around the world --- including in the alps, Himalayas, andes, rockies, Alaska, and Africa.

سههۆل له ههموو شوینیکهوه له جیهان دهتوینهوه وهک نه لپس، هیمالایه، نه ندیس، رۆکی، نه لاسکا، نه فریقیا.

Sea level rise

بهرز بوونهوهی ئاستی دهریا

Global sea level rose about 8 inches in the last century.

ئاستی دهریا له ههموو جیهان به نزیکه ی ۸ ئینچ بهرز بووه له سهدهی رابردوو دا.

Over the past century the global mean sea level (GMSL) has risen by 4 to 8 inches (10 to 20 centimeters) however the annual rate of rise over the past 20 years has been 0,13 inches (3,2 millimeters) a year roughly twice the average speed of preceding 80 years.

له سهدهی رابردوو دا بهرز بوونهوهی ئاستی دهریا له جیهان بهرز بووه به ۴ بو ۸ ئینچ (۱۰ تا ۲۰ سانتیمهتر) بهلام بهرز بوونهوهی سالانه له ۲۰ سالی رابردوو دا ۰,۱۳، ئینچ بووه (۳,۲ ملیمهتر) له سالیکی به نزیکه ی خیرای دوو نهوهندهی ۸۰ سال.

Impacts of climate change on Kurdistan region and south Iraq

كارىگه‌رىه‌كانى گۆرانى كه‌ش و هه‌وا له‌سه‌ر هه‌رىمى كوردستان و باشورى عىراق

Reduction of available water

كه‌م بوونه‌وه‌ى رىژه‌ى ناوى به‌رده‌ست

Increase of numbers of dust storms

زىاد بوونى رىژه‌ى ره‌شه‌باى خۆلاوى

Decline of economic outputs

كه‌مبوونه‌وه‌ى رىژه‌ى به‌ره‌مه‌ينانى ئابوورى

Migration of people

كۆچكردنى خه‌لك

Temperature increase and water reduction

بەرز بھونھوھى پلھى گھرمى و كھ مېھونھوھى رېژھى ئاھ

Precipitation had already shown a general decline in decades 1980-1990-2000-2010.

دھبارىن پېشتر نېشاندرائھ كھ كھ مېھوتھوھ لھ دھبھكانى ۱۹۸۰-۱۹۹۰-۲۰۰۰-۲۰۱۰.

Changes in annual stream flow volumes of the tigris and Euphrates rivers.

گھورانكارى سالانھ لھ قھ بارھى شھ پھلى رھوبارھكانى دېجلھ و فورات.

Rainfall will decrease by (15 to 25)% over Kurdistan, Iraq; encompassing parts of turkey, Syria, northern Iraq – and north eastern iran.

ئاستى باران بارىن دادھبھزى بھ رېژھى (۱۵ بھ ۲۵) % لھ كوردستان، عىراق، هھ روهها بھ شھكانى دھوروبھرى وھك توركيا، سوريا، باكورى عىراق، باكورى رھژھه لانتى ئىران.

According to scientific work the average air temperature has risen by about 4 degrees celsius in erbile city since 1990.

به گوێرهی کاریکی زانستی ناستی مامناوهندی پلهی گهرمی بهرزبۆتهوه به ریزهی ۴ پلهی سیلیزی له شاری ههولێر له وهتهی ۱۹۹۰.

Rivers income reduces

که مېوونهوهی سهراچاوه خورا کدهرهکانی رووبارهکان

Precipitation over khabour river basin will decrease by 7% during the future period 2046-2064 and 15% during period 2080-2100.

داباین له سهراچاوی رووباری خابور کهم دهبیتهوه به ریزهی ۷٪ له کاتی داهاوو له ساڵهکانی ۲۰۴۶-۲۰۶۴ له گهه به ریزهی ۱۵٪ له کاتی ۲۰۸۰-۲۱۰۰.

The reductions are estimated to be 18% and %38 respectively under the pessimistic emission scenario (A2) during the same two periods.

که مېوونهوه که خهمله ندراره به ریزهی ۱۸٪ له گهه ۳۸٪ بی له ژیر بیروکه دههچونی رهشبین (A2) له هه مان دوو ماوه دا.

The sirwan river basin will undergo precipitation reduction of %17 in the two future periods under (B1) scenarios and %26 and %40 under scenario (A2) in the two periods.

جهوزی رووباری سیروان رووبه روی که مېوونه وهی دابارین دهبی به ریژهی %۱۷ له دوو ساتی داهاتوو دا له ژیر سیناریوی (B1) له گه ل %۲۶ له گه ل %۴۰ له ژیر سیناریوی (A2) له دوو ساتدا.

Average annual Euphrates-tigris rivers discharges might decline by 9,5% between 2040 and 2069 with the greatest decline of (12) another study predicted that the Euphrates river annual flow could suffer a reduction of (29-73)% reduction (29-73)% as well as stream flow of the Jordan river.

تیکرای به تالکردنه وهی سالانه ی رووباری دیجله و فورات له وانه یه که م بکاته وه به ریژهی %۹,۵ له نیوان ۲۰۴۰ له گه ل ۲۰۶۹ له گه ل مه زنترین که مېوونه وه به ریژهی (%۱۲) تویرینه وه یه کی تر پیشینی کردیه که شه پوئی رووباری فورات که م ده بیته وه به ریژهی (۲۹-۷۳) له گه ل (۲۹-۷۳) له رووباری نوردن.

Increase of number of dust storms

Iraqi ministry of environment has recorded 122 dust storms and 283 dusty days in 2012 it estimated that this will increase to 300 dusty days per year in the next ten years.

زیادبوونی ریژهی ره شه بای خو لای

وهزارهتی سروستی عیّراو ۱۲۲ رهشهبای خۆلّای تۆمار کردوو لهگهه ۲۸۳ رۆژی خۆلّای له سالی ۲۰۱۲ وه خهملیندراوه ئەم ژمارهیه زیاد دهکات بۆ ۳۰۰ رۆژی خۆلّای له سالییک له ۱۰ سالی داهاوو دا.

Sea level rise

بهرزبوونهوهی ئاستی دهريا

Climate change computer modeling also projects sea level rising by 0,5 meters by the end of century.

گۆرانی کهش و ههوا مۆدیل کراوه به کۆمپیتهر بهرز بوونهوهی ئاستی دهريا نیشان ددهن که به ریزهی ۰,۵مهتر بهرز دهبیتهوه له کۆتای سهده.

One report indicates that this will place low-lying coastal areas in the gulf and shtatt-al-arab area and north Africa at particular risk with specific mention of Iraq.

راپۆتییک نیشانمان دهدات که ناوچه کهناریه نزمهکان له کهنداوهکان لهگهه ناوچهکانی شهتل عهزب لهگهه باکوری ئەفریقا له مهترسیهکی دیاری کراون لهگهه عیراق به ناماژهیهکی دیاریکراو.

Socio economic impacts of climate change

كارىگه ريه كانى گۆرانى كەش و ھەوا نەسەر نابوورى كۆمەلايه تى

Actual agriculture output value of 370 million dollars in 2003;
decline to an amount of 266 million dollars in 2007.

نرخى ئاستى بەرھەم ھېنانى كشتوكالّ نە ۳۷۰ ملىيۇن دۆلارەو نە ۲۰۰۳ كەم بۆۈە بۆ رېژەى ۲۶۶
ملىيۇن دۆلار نە ۲۰۰۷.

The projected values for future period 2070-2099 will decline
even further more than 100 percent from base period in 1961-
1990.

بەھای پېشېينى كراو بۆ ساتى داھاتوو نە سالى ۲۰۷۹ - ۲۰۹۰ زياتر كەم دەبېتھوۈ بە رېژەى نە
سەدا ۱۰۰ نە ساتى ئاساى دا نە ۱۹۶۱-۱۹۹۰.

Such a decline can only be described as catastrophic and it
will have deep and extensive negative outcomes on the state
of Iraq.

نەم كەم بوونەوھيە تەنھا دەتوانرى وەسف بكرى بە كارەسات وە كارىگه رى و دەرنەنجامى
خەراپى قول و قورسى دەبى نەسەر ولاتى عىراق.

The migration from rural areas to urban centers due to the shrinkage of cultivated land areas and the declining output.

كۆچكردن لى ناوچە لادىيەكان بۆ سەنتەرى شارنشىنەكان بەھۆى كەمبۇونەھى ناوچەكانى خاكى چاندراو ۋە كەم بۇونەھى بەرھەمەتتەن.

Forests

دارستانەكان

Total forest area in 2015 was estimated to be around %30 of planets land area just under 40 million km².

كۆي گشتي ناوچە دارستانىيەكان لە ۲۰۱۵ خەملىندرابوو بۆ %۳۰ خاكي هەسارەي زەوي پيىك دىنى بە رىژەيەكي كەم لە ژىر ۴۰ مليون كەم.

An average of 0.62 ha per capita.

بە تىكرای ۰,۶۲ هېكتار بۆ هەر كەسيىك.

Forests is unevenly distributed for example 64 countries with combined population of 2 billion have less than 0.1 ha of forest per capita.

دارستانەكان بە شىۆەيەكي نا يەكسان دابەش بوو بۆ نموونە ۶۴ ولات بە كۆي دانىشتوانى ۲ مليار كەمتر لە ۰,۱ هېكتار دارستان هەيە بۆ هەر كەسيىك.

Distribution of forest cover

دابهش بوونی پوشاکي دارستانهکان

Europe (includes the Russian federation) accounts for one-quarter of total forest area followed by south America and then north and central America.

نه وروپا (فيدراسیوني روسيا نه خو دهگري) ژماردني يهک چارهگي ناوچه دارستانهکان جيهان پيکديني به دواي دا نه مريکاي باشور و دواي نه مريکاي باکور و ناوه راست.

South America is the region with the highest percentage of forest cover (almost half of the land area)

نه مريکاي باشور نه و هه ريمه يه که به رزترين ريژه ي پوشاکي دارستاني هه يه (نزيکه ي نيوه ي خاکه که).

Asia is the region with the lowest percentage of forest cover (less than 20% of land area)

ناسيا نه و هه ريمه يه که که مترين ريژه ي پوشاکي دارستاني هه يه (که متر نه ۲۰٪ نه خاکی ناوچه که).

The three countries with no forest whatsoever

نەو سێ ولاتەى كە هه‌ج دارستانىكى نیه

1-san marino

2-qatar

3-greenland

١-سان مارینۆ

٢-قەتەر

٣-گرینلاند

Distribution of forest cover

دابەشبوونی بەرگی دارستان

*the five countries with the largest forest areas are the Russian federation, brazil, Canada, the united states, china.

نەو پینج ولاتەى كە گەورەترین ناوچهى دارستانى هه‌یه بریتیه له روسیای فیدرالى، به‌رازیل، كەنەدا، ئەمەریكا، چین.

*those five countries account for more than half of the worlds forest area and the Russian federation alone accounts for %20 of the world total

نەو پینج ولاتە كە زیاتر له نیوهى ناوچهى دارستانى جیهان تیدا هه‌ژمار ده‌كری تهنیا روسیا هه‌ژماری %٢٠ دارستانه‌كانى جیهان ده‌كا.

Importance's of forest

گرینگیه کانی دارستان

Wood and energy

(as a construction material, wood is strong, light, durable, flexible and easily worked.

دار نه گهل وزه

(وهک ماددهیه کی بنیادنان دار به هیزه، سوکه، خوراگره، نهرمه، وه به ناسانی کاری پی ده کری.

نهرم=واتا ده توانی شیوازی بگوری بی نه وهی بشکی یان ده توانی بگوردی بو گونجاندن نه گهل نه وهی کاری پی ده کری.

*the world demand for timber and wood products has been growing at 1 to 2 percent per year over the past decade.

خواستی جیهان بو دار و بهره مه کانی دار نه گشه دایه نه سه دا ۱ بو ۲ نه سالیکی دا نه ماوهی دهیهی رابردوو.

Importance's of forests

گرینگیه کانی دارستان

Non-wood forest products

بهره می دارستان بی دار(نه وه بهره مانهی نه دارستان ده ست ده که ویت به لام دار نیه)

*food and medicinal purposes, fiber, dyes, animal fodder and other necessities.

خوراک نه گهل مه به سته کانی پزیشکی، ریشال، رهنک، نالیکی بو نازهل نه گهل پیوستیه کانی تر.

in cameron,cote d'Ivoire,Ghana and Liberia found that forest wildlife accounted fore 70 to 90 percent of the total animal protein consumed

له کامیرون، کوتی دقور، غانا، لیبیریا نه وهیان دوزیه وه که نازه له کیویه کانی دارستان هه ژمار دهگری له سه دا ۷۰ بو ۹۰ پروتین که له خواردنی نازهل دهست ده که وی.

*forests and woodlands provide a dwelling place for more than 200 million people in the tropics.

دارستانه کان له گهل نه و ناوچانه ی که داری هه یه شوینی نیشته جیبوون دهسته بهر دهکات بو زیاتر له ۲۰۰ ملیون کهس له ناوچه خو لگه کان.

Environmental benefits of forest

سووده ژینگه ییه کانی دارستان

*forests can also play a major part in areas that are covered with snow in winter. During the spring, forests help regulate the rate at which snow melts and also reduce the danger of avalanches.

دارستانه کان ده توانن روئیکی گرینگ ببینن له و ناوچانه ی به به فر داپوشراون له زستان. له کاتی به هار دارستانه کان یارمه تی ریکخستنی ریژه ی توانه وه ی به فر دهکات هه روه ها که مکردنه وه ی مه ترسی رامالینی به فری.

*provide protection against wind and water erosion.

دهسته به رکردنی پاریزگاری له دژی با له گهل هه ئئاوه سانی ناو.

*recharges the ground water.

پرکردنه وه ی ناوی ژیر زه وی.

*help maintain the fertility of the soil.

یارمہ تی مانہوی پیتی خاک دکات.

*protection of endangered species of plants and animals.

پاریزگاری کردن له جورہکانی رووک و نازل کہ مهترسی له ناوچونیان له سہرہ.

Environmental benefits of forests

سودہ ژینگہ بیہکانی دارستان

*tourism and what has come to be known as "ecotourism" (hiking, camping, nature study, and simply getting out of the city)

گہشت و گوزاری له گہل نهوی ناسراوه به گہشت و "گوزاری ژینگہیی" (سہرکہوتنی شاخہکان، کامپکردن، خویندنی سروشت، له گہل به سادہیی چوند دہرہوہ له شار)

*develop and protect ecosystem.

گہشہکردن له گہل پاراستنی ژینگہ.

*habitat of biodiversity.

شوینی ژیانی زیندہوہری ہہہہچہشن.

*forests also offer watershed protection.

دارستانہکان ہہرہوہا پاریزگاری ناودیری دستہ بہر دکہن.

*mitigate climate change.

کہ مکردنہوی گورانی کہش و ہہوا.

*forests doing filtration.

دارستانہکان فلتہرکردن دکہن.

Forests in Kurdistan region-iraq

دارستان له هه‌ریمی کوردستان-عیراق

*according to u.n.FAO,1.9% or about 825,000 ha of Kurdistan& Iraq is forested, according to FAO.

به پێی u.n.FAO له ۱,۹٪ یان ۸۲۵,۰۰۰ هیکتار له کوردستان&عیراق دارستانه به پێی u.n.FAO.

*Kurdistan & Iraq had 15,000 ha of planted forests.

کوردستان & عیراق ۱۵,۰۰۰ هیکتار له دارستانی چیندراوی هه‌بوو.

*change in forest cover:between 1990 and 2010,Iraq lost an average of 1,050 ha or %0.13 per year.

گۆران له به‌رگی دارستان:له نیوان ۱۹۹۰ له‌گه‌ل ۲۰۱۰ عیراق نزیکه‌ی ۱,۰۵۰ هیکتار یان ۰,۱۳٪ له ده‌ست دا.

*in total,between 1990 and 2010 iraq gained 2.6% of its forest cover, or around 21,000ha.

له کۆی گشتی، له نیوان ۱۹۹۰ له‌گه‌ل ۲۰۱۰ عیراق ۲,۶٪ له به‌رگی دارستانی به‌ده‌ست هینا یان له ده‌ورووبه‌ری ۲۱,۰۰۰ هیکتار.

*Iraq's forests contain-million metric tons of carbon in living forest biomass. Biodiversity and protected areas:Iraq has some 608 know species of amphibians,bird,mammals,and reptiles according to figures from the world conservation monitoring center.

دارستانه‌کانی عیراق ملیۆن ته‌نی مه‌تری کاربۆنی تێدایه‌ له زینده‌وه‌ری دارستانه‌کان.زینده‌وه‌ری هه‌مه‌چه‌شن له‌گه‌ل ناوچه‌ پارێزراوه‌کان:عیراق ۶۰۸ جۆری ناسراوی له

نهمفیبیا، بالنده، شیردهرکان لهگهل خشوکهکان به پیی ژمارهکانی سهنته ری چاودیتری پاراستنی جیهان.

Water

ئاو

The water cycle

سوری ئاو

*with 71 percent of its surface covered by the stuff, earth sometimes called a water world.

سهدا ۷۱ رووی داپوشراوه به شت، زهوی ههندیكچار به جیهانی ئاو ناودهبری.

*water continuously circulates through one of earths most powerful system.

ئاو به بهردهوامی دهسوریتتهوه به ناو یهکیک له بههیزترین سیسته مهکانی زهوی.

*water flows endlessly between the ocean, atmosphere, and land. Earth's water is finite, meaning that the amount of water in, on, and above our planet does not increase of decrease.

ئاو دههژیت به بی کۆتا له نیوان زهریا، بهرگه ههوا، لهگهل خاک. ئاوی زهوی سنورداره واتا نهو ریژهی ئاوه له ناو، لهسهه، لهگهل سهروهوی ههسارهکه زیاد ناکات وه کهمیش ناکات.

*about %75 of the energy (or heat)in the global atmosphere is transferred through evaporation of water from earths surface.

نزیکهی %۷۵ وزه (یان گهرمی) له بهرگه ههوا ی جیهان دهگوازیتهوه له ریگای بههه نمبوونی ئاو لهسهه رووی زهوی.

*approximately %15 of the water entering the atmosphere is from evaporation from earth's land surfaces and evapotranspiration from plants.

به نژیکهیی %۱۵ نأو که دهچیتته ناو بهرگه ههوا له ریگای بههه ئمبوونه له خاک له رووی زهوی لهگهل بههه ئبوون له رووهکهکان.

Functions of evaporation

کردارهکانی بههه ئمبوون

1-cools earth's surface

رووی زهوی فینک دهکاتهوه

2-cools the atmosphere

بهرگه ههواي فینک دهکاتهوه

3-and provides water to the atmosphere to form clouds.

نأو دهسته بهر دهکات بؤ بهرگه ههوا له ههورهکان.

Water in space

نأو له بؤشای ناسمان

*astronomers peering farther into space have found evidence of water

نهستیره ناسان به دوورتر له بؤشای ناسمانهوه به لگهی نأویان دؤزیهوه.

It shows up in clouds of gas and dust peppered throughout the milky way.

به دیار دهکهوی له ههوری گاز به شیوهی تۆز بلاو بویتتهوه له ناو ریگای شیري.

*that's perhaps not surprising because the elements that make up water--- hydrogen and oxygen---- are among the most common in the universe.

ئەوانەيە ئەو سەرسام نەبى چۈنكى ئەو توخمانەي ئاۋ پىكىدەتتى ھايدروژىن و ئوكسىجىن ئە باوترىن توخمەكانن ئە گەردون.

Usable water

ئاۋى شىاۋ بۆ بەكارهينان

*only about 0.3% of water is even usable by humans. The other 99.7 percent is in the oceans,soils,icecaps,&floating in the atmosphere still,much of the 0.3 percent is usable is unattainable.

تەنھا ئە ۰,۳٪ ئەو ئاۋە دەتواندەي بەكار بهيندەي ئە لايان مرقۇقەۋە. رىژەكەي تر سەدا ۹۹,۷ ئە زەرياکان، خاك، سەھۆل، ئەگەل ھەندىكىيان ئە بەرگى گازىيە، زۆر ئە ۰,۳٪ كە بەكاردەيت دەست ناكەۋىت.

Distribution of the water on earth

دابهش بوونى ئاۋ ئە زەۋى

*ocean water:97.2 percent

ئاۋى زەرياکان:۹۷,۲ ئە سەدا

*glaciers and other ice:2.15 percent

سەھۆل و جۆرەكانى دىكەي بەفر:۲,۱۵ ئە سەدا

Ground water:0.61 percent

ئاۋى ژىر زەۋى:۰,۶۱ ئە سەدا

Fresh water lakes:0.009 percent

نای سازگاری ده‌ریاچه‌کان: ۰,۰۰۹ نه سه‌دا

Inland seas:0.008 percent

نه‌ناو خاک: ۰,۰۰۸ نه سه‌دا

Soil moisture:0.005 percent

شیداری خاک: ۰,۰۰۵ نه سه‌دا

Atmosphere:0.001 percent

نه به‌رگه هه‌وا: ۰,۰۰۱ نه سه‌دا

Rivers:0.0001 percent

رووباره‌کان: ۰,۰۰۰۱ نه سه‌دا